

1. პოლიტიკის შესწავლის მეთოდები

თავდაპირველად, პოლიტიკა ფილოსოფიის, ისტორიის ან სამართლის განშტოებად მიიჩნეოდა. მისი მიზანი იმ პრინციპების აღმოჩენა იყო, რომლებსაც საზოგადოება უნდა დაჰფუძნებოდა. თუმცა, მე-19 საუკუნეში, განსაკუთრებით, 1950-60-იან წლებში, ამ სფერომ სამეცნიერო ხასიათი შეიძინა. არსებობს პოლიტიკის შესწავლის რამდენიმე ტრადიცია:

ფილოსოფიური ტრადიცია: მოიცავს ეთიკური, დიდაქტიკური და ნორმატიული საკითხების გამოკვლევას—“როგორი უნდა იყოს” საზოგადოება, და არა “რა არის” იგი. პლატონი და არისტოტელე ამ ტრადიციის ფუძემდებლად მიიჩნევიან. პლატონი საზოგადოების იდეალურ სახეზე ფიქრობდა და ამას ფილოსოფოს მეფეთა მმართველობად მიიჩნევდა.

ემპირიული ტრადიცია: ეს მიდგომა საკმაოდ ადრე აღმოცენდა, თუმცა ნორმატიულ თეორიებზე გაცილებით ნაკლებად ცნობილი იყო. მისი მიზანია პოლიტიკურ რეალობაზე ობიექტურად დაკვირვება და მისი ანალიზი, მმართველობის სხვადასხვა სახეების გამოყოფა და პოლიტიკის ინსტიტუციურ მეცნიერებად განხილვა.

სამეცნიერო ტრადიცია: მარქსმა ისტორიული მატერიალიზმის გამოყენებით სცადა ისტორიული განვითარების მამოძრავებელი ძალების დადგენა და სამეცნიერო კანონებზე დაყრდნობით მომავლის განსაზღვრა, მსგავსად საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისა. 1950-60-იან წლებში პოლიტოლოგია სამეცნიერო დისციპლინის დონეზე ავიდა, ვინაიდან დაიწყო რაოდენობრივად გამოხატვადი მეთოდების გამოყენება, მაგალითად, ხმის მიმცემთა ქცევისა და ლობირებაში.

უახლესი ტენდენციები: თანამედროვე თეორიებს შორისაა ფორმალური პოლიტიკური თეორია, პოლიტიკური ეკონომიკა, საზოგადოებრივი არჩევანის თეორია და რაციონალური არჩევანის თეორია, რომელიც ეყრდნობა ეკონომიკას, რათა გაანალიზოს გადაწყვეტილების მიღების პროცესი თვითინტერესზე დაფუძნებით.

პოლიტიკის მეცნიერულად შესწავლის მცდელობა სამ ძირითად გამოწვევას უპირისპირდება:

- ადამიანებს მიკროსკოპის ქვეშ ვერ მოათავსებ და ლაბორატორიაში ვერ გამოიკვლევ.
- ფაქტები და ღირებულებები მჭიდროდ არიან გადახლართულნი, რითაც მათი ცალ-ცალკე შესწავლა რთულია.
- სრული მიუკერძოებლობა სოციალურ მეცნიერებებში შეუძლებელია, განსხვავებით საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისა, სადაც მკვლევრებმა წინასწარ არ იციან, რას აღმოაჩენენ.

2. თანამედროვე პოლიტიკური რეჟიმების კლასიფიკაცია

თანამედროვე პოლიტიკური რეჟიმები შეიძლება მმართველობის სტრუქტურით, დემოკრატიის დონითა და ძალაუფლების განაწილებით კლასიფიცირდეს. დღევანდელი ძირითადი რეჟიმები მოიცავს:

1. დემოკრატიული რეჟიმები

ლიბერალური დემოკრატია – მოქალაქეებს აქვთ ფართო პოლიტიკური უფლებები, თავისუფალი არჩევნები, და კანონის უზენაესობა (მაგ., აშშ, გერმანია, კანადა). ძირითადი მახასიათებლებია:

ხალხის სუვერენიტეტი: ძალაუფლება მოდის ხალხისგან; მოქალაქეები ირჩევენ წარმომადგენლებს და მონაწილეობენ გადაწყვეტილებების მიღებაში.

ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები: სიტყვის, პრესის, რელიგიის, პროტესტის თავისუფლება.

2. ავტორიტარული რეჟიმები

კონსოლიდირებული ავტორიტარიზმი – ცენტრალიზებული ძალაუფლება, შეზღუდული პოლიტიკური თავისუფლებები, დამოუკიდებელი ინსტიტუციების კონტროლი (მაგ., ჩინეთი, ირანი). ძირითადი მახასიათებლებია:

შეზღუდული ოპოზიცია: ოპოზიციური პარტიები აკრძალული ან ძლიერ შეზღუდულია.

პროპაგანდა და მედიის კონტროლი: სახელმწიფო აკონტროლებს მედიას და ავრცელებს ხელისუფლების მიერ მხარდაჭერილ იდეოლოგიებს.

3. ტოტალიტარული რეჟიმები

სახელმწიფოს აქვს სრული კონტროლი საზოგადოებაზე და ფლობს ძლიერ იდეოლოგიურ იარაღებს (მაგ., ჩრდილოეთი კორეა). ეს არის ავტორიტარიზმის ექსტრემალური ფორმა. ძირითადი მახასიათებლებია:

აბსოლუტური ძალაუფლება ერთი ლიდერის ან პარტიის ხელში: ძალაუფლებას ფლობს მხოლოდ ერთი ლიდერი ან მმართველი ჯგუფი (მაგ., ადოლფ ჰიტლერი, იოსებ სტალინი, კიმ ჩენ ინი).

სრული კონტროლი: სახელმწიფო აკონტროლებს მოქალაქეთა ცხოვრების უკლებლივ ყველა ასპექტს, მათ შორის განათლებას, მუშაობას, ოჯახსა და კულტურას.

4. მონარქიული რეჟიმები

აბსოლუტური მონარქია – მეფე ან სუვერენი ფლობს სრულ ძალაუფლებას (მაგ., საუდის არაბეთი). მონარქიულ რეჟიმში ძალაუფლება მემკვიდრეობით გადადის. ძირითადი მახასიათებლებია:

მონარქის მმართველობა: მონარქი სახელმწიფოს მთავარი და ხშირად ეროვნული სიმბოლოა. ძალაუფლება ოჯახს შიგნით გადადის.

პოლიტიკური სტაბილურობა: მონარქიებს ხშირად ახასიათებთ სტაბილურობა, რადგანაც ძალაუფლების მემკვიდრული ხასიათი პოლიტიკურ კრიზისებს თავიდან ირიდებს.

3. აღმოსავლურ აზიური და ისლამური რეჟიმები. სამხედრო რეჟიმები.

A) დასავლური პოლიარქია

ეს პოლიტიკური სისტემა ჰგავს დემოკრატიას თუმცა ახასიათებს მეტი სტრუქტურულობა. იგი მოიცავს ძალაუფლების რამდენიმე ცენტრს, ახალისებს კონკურენციას, დივერსიას და მოქალაქეთა აქტიურ ჩართულობას. ძირითადი მახასიათებლებია:

კონკურენციული არჩევნები: სამართლიანი და თავისუფალი არჩევნები, რომლებშიც ნებისმიერ პოლიტიკურ ჯგუფს შეუძლია მონაწილეობის მიღება.

სიტყვისა და აზრის თავისუფლება: მოქალაქეებს თავისუფლად შეუძლიათ, გამოხატონ შეხედულებები და ხელისუფლების კრიტიკა.

კანონის უზენაესობა: ხელისუფლება კანონის მიხედვით მოქმედებს და არსებობს დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემები.

B) აღმოსავლურ აზიური პოლიტიკური სისტემები

აღმოსავლეთ აზიაში პოლიტიკური სისტემების განვითარებაზე გავლენა იქონია მისმა ისტორიამ, კულტურამ, ეკონომიკამ და გეოპოლიტიკამ. ზოგიერთ ქვეყანას აქვს ავტორიტარული ან ჰიბრიდული მოდელები (მაგ., ჩინეთი, ჩრდილოეთი კორეა, სინგაპური), ხოლო სხვები დემოკრატიული (მაგ., იაპონია, ტაივანი, სამხრეთი კორეა). მე-19-20 საუკუნეების კოლონიურმა ექსპანსიამ ამ სისტემების ჩამოყალიბებაზე ძლიერ იმოქმედა.

- იაპონია: მეიძის პერიოდში (1868-1912) მოდერნიზაციის შედეგად გახდა კონსტიტუციური მონარქია, შემდეგ გარდაიქმნა მილიტარისტული დიქტატურად 1930-40-იან წლებში.
- ჩინეთი: დასავლური იმპერიალიზმისა და შინაგანი არასტაბილურობის შედეგად ცინგის დინასტია 1911 დაემხო, რითაც შექმნილი ძალაუფლების ვაკუუმი კომუნისტურმა და სოციალისტურმა მოძრაობებმა შეავსო.

C) სამხედრო რეჟიმები

სამხედრო რეჟიმები იქმნება იმ დროს, როცა სახელმწიფოს მართავს სამხედრო ლიდერები, ხშირად არეულობის შემდეგ. ახასიათებთ ავტორიტარული მმართველობა, პოლიტიკური ოპოზიციების დევნა.

მთავარი გამოწვევი მიზეზები: პოლიტიკური ან ეკონომიკური კრიზისები, ან კონფლიქტების დროს სტაბილურობის საჭიროება..

ძირითადი მახასიათებლები:

- პოლიტიკური ოპონენტები იდევნებიან.
- სამხედრო კანონმა სამოქალაქო კანონი შეიძლება ჩაანაცვლოს.

D) ისლამური რეჟიმები

ასეთ სისტემებში მმართველობა ეფუძნება ისლამური სამართალს, შარიატს. არსებობს რამდენიმე სახე:

- თეოკრატიული რეჟიმები (მაგ., ირანი, თალიბანი): მკაცრად განპირობებულია შარიათითა და რელიგიური ლიდერებით.
- მონარქიული რეჟიმები (მაგ., საუდის არაბეთი, კატარი): შარიათი შენარჩუნებულია, თუმცა უფრო მოქნილი პოლიტიკით.
- ჰიბრიდული რეჟიმები (მაგ., პაკისტანი, მალაიზია): ისლამური მმართველობისა და დემოკრატიული ელემენტების ნაზავი.

4. პოლიტიკური იდეოლოგიების კლასიფიკაცია

1) ლიბერალიზმი

ლიბერალიზმი არის იდეოლოგია, რომელიც ინდივიდუალურ თავისუფლებას პოლიტიკური ღირებულებების ცენტრში ათავსებს. მხარს უჭერს ხელისუფლების შეზღუდულ ძალაუფლებას, კანონის უზენაესობას, თავისუფალ ბაზარსა და მოქალაქეთა თანაბარ შესაძლებლობებს. ლიბერალიზმი მხარს უჭერს ლიბერალურ დემოკრაციას, სადაც მოქალაქეებს გააჩნიათ თანაბარი უფლებები და შესაძლებლობები ღია არჩევნებისა და პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მეშვეობით.

- კლასიკური ლიბერალიზმი: ყურადღებას ამახვილებს სამოქალაქო თავისუფლებებზე, დემოკრატიისა და ეკონომიკურ თავისუფლებაზე.
- ნეოლიბერალიზმი: ყურადღებას ამახვილებს ბაზრის თავისუფლებასა და ეკონომიკაში ხელისუფლების მინიმალურ ჩარევაზე, აგრეთვე საგარეო ბაზრის თავისუფლებაზე.

ლიბერალური ქვეყნებია, მაგალითად, გაერთიანებული სამეფო, აშშ, სკანდინავიის ქვეყნები (შვედეთი, ნორვეგია, დანია, ფინეთი, ისლანდია).

ლიბერალიზმი საქართველოში: ლიბერალური მოძრაობის ორი პერიოდი გამოიყოფა—ერთი 1860-იანი წლებიდან 1921 წლამდე, მეორე 1990-იანი წლებიდან დღემდე.

2) ანარქიზმი

ანარქიზმი უარყოფს ნებისმიერი სახის ხელისუფლებასა და სახელმწიფოს ძალაუფლებას. წინ წევს აბსოლუტურ ინდივიდუალურ ძალაუფლებას და ეწინააღმდეგება იერარქიულ ავტორიტეტს. ანარქიზმი ახალისებს საზოგადოებაში თვითორგანიზაციას, ხშირად დეცენტრალიზებული გადაწყვეტილების მიღებითა და პირდაპირი დემოკრატიით. ისტორიულად არცერთი ქვეყანა არ ყოფილა სრულიად ანარქიული, თუმცა რამდენიმე რეგიონმა ანარქიზმის პრინციპები რაღაც დროით მიიღო.

ისტორიული კონტექსტი საქართველოში: ანარქიზმი აღმოცენდა ადრეულ მე-20 საუკუნეში, ძირითადი ფიგურები იყვნენ მიხაკო წერეთელი და ვარლამ ჩერქეზიშვილი, რომლებიც მონაწილეობდნენ საერთაშორისო ანარქიულ მოძრაობებში.

3) კონსერვატიზმი

კონსერვატიზმი არის იდეურ-პოლიტიკური დოქტრინა, რომელიც მნიშვნელობას ანიჭებს ტრადიციული სოციალური სტრუქტურების, ნორმებისა და ინსტიტუტების შენარჩუნებას. იგი მხარს უჭერს შენელებულ, თანდათანობით ცვლილებას, საზოგადოების სტაბილურობას უპირველეს ადგილზე აყენებს.

კონსერვატიზმის, როგორც ფორმალური იდეოლოგიის, წარმომავლობა უკავშირდება მე-18 საუკუნის საფრანგეთის რევოლუციას (1789–1793), რომელმაც მონარქიული სისტემების, არისტოკრატიული პრივილეგიებისა და ტრადიციული ინსტიტუტების არსებობა მთელს ევროპაში საფრთხის ქვეშ დააყენა.

თეორიული კონსერვატიზმის ფუძემდებლად მიიჩნევა ედმუნდ ბერკი, ირლანდიელი ფილოსოფოსი და ისტორიკოსი. მას სჯეროდა, რომ საზოგადოება ისტორიულ ტრადიციებზე, საერთო ღირებულებებსა და დროთა განმავლობაში განვითარებულ ინსტიტუტებზე უნდა აშენებულიყო. ბერკი წინააღმდეგობას უწევდა რადიკალურ სოციალურ ცვლილებებს და ხაზს

უსვამდა სოციალური ერთობის, მორალური წესრიგისა და ტრადიციებისადმი ერთგულების მნიშვნელობას.

კონსერვატიზმის ძირითადი მახასიათებლები:

1. ეროვნული ტრადიციების, რელიგიის, ოჯახისა და მორალური ფასეულობების შენარჩუნება.
2. სწრაფი და რევოლუციური სოციალური ცვლილებების წინააღმდეგობა.
3. უპირატესობა ენიჭება საზოგადოების ორგანულად განვითარებას მის ბუნებრივი სტრუქტურებზე დამყარებით.
4. არსებული ინსტიტუტებისთვის უფრო მეტი მნიშვნელობის მინიჭება, ვიდრე ახალი ან ექსპერიმენტალური სისტემებისთვის.
5. კერძო საკუთრების ძლიერი მხარდაჭერა, როგორც პიროვნული თავისუფლებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის ქვაკუთხედის.
6. საზოგადოებრივი და ეკონომიკური უთანასწორობების წინააღმდეგ ბრძოლის მიმართ სკეპტიციზმი.

კონსერვატორები სახელმწიფოს მიიჩნევენ სტაბილურობის ძალად, საზოგადოებრივი წესრიგისა და საერთო ინტერესების დაცვის პასუხისმგებლად. ამიტომაც, პოლიტიკური გადაწყვეტილებები უნდა ეთანხმებოდეს ეროვნულ ტრადიციებსა და ისტორიულ გამოცდილებებს.

კონსერვატიზმის სახეები:

- **ფასეულობითი კონსერვატიზმი:** ყურადღებას ამახვილებს ტრადიციული მორალური ნორმების, ტრადიციებისა და ეთიკური ფასეულობების შენარჩუნებაზე.
- **სტრუქტურული კონსერვატიზმი:** მიზნად ისახავს სახელმწიფოსა და პოლიტიკური ინსტიტუტების არსებობის შენარჩუნებას, მაგალითად, პოლიტიკური პარტიებისა და მმართველობის სისტემების.

თანამედროვე კონსერვატიზმი:

გვიან მე-20 საუკუნეში, განსაკუთრებით, 1970-80-იან წლებში, კონსერვატიზმმა დასავლეთის ქვეყნებში გავლენა დაიბრუნა. ამ ახალმა ფორმამ, ცნობილმა, როგორც, **ნეოკონსერვატიზმმა**, რეფორმების საჭიროება გაიაზრა, თუმცა ინარჩუნებს სიფრთხილეს ხელისუფლების ძლიერ ჩარევას ეკონომიკაში და სწრაფ სოციალულ ცვლილებებში.

აღსანიშნავ პირებს შორის არიან მარგარეტ ტეტჩერი (გაერთიანებული სამეფო) და რონალდ რეიგანი (აშშ), რომლებიც სათავეში ჩაუდგნენ მნიშვნელოვან კონსერვატიულ რეფორმებს,

რათა შემცირებულიყო სახელმწიფოს კონტროლი, წახალისებულიყო თავისუფალი ბაზარი და ტრადიციული ფასეულობები გაძლიერებულიყო.

კონსერვატიზმი საქართველოში:

1990-იანი წლებისა და მულტი-პარტიული სისტემის ჩამოყალიბების შემდეგ, საქართველოში არაერთი კონსერვატიული პარტია აღმოცენდა. ისინი მოითხოვდნენ ეროვნული ტრადიციების დაცვასა და, რიგ შემთხვევებში, მონარქიის დაბრუნებას. საქართველოს კონსერვატიზმი ახლოსაა დაკავშირებული **ტრადიციონალიზმთან**, რომელიც მიზნად ისახავს უფრო ადრეული, მარტივი სოციალური წყობის დაბრუნებას რელიგიაზე, კულტურულ მემკვიდრეობასა და ისტორიულ ტრადიციებზე დაყრდნობით.

4) სოციალიზმი:

დემოკრატიული სოციალიზმი არის მემარცხენე მიმართულების იდეოლოგია, რომელიც წარმოიშვა დასავლეთ ევროპაში მე-19 საუკუნეში. მის ჩამოყალიბება-განვითარებაზე გავლენა იქონიეს სოციალისტმა უტოპისტებმა. თავდაპირველად, დაკავშირებული იყო მარქსიზმთან, თუმცა რეფორმული გზით განვითარდა, განსაკუთრებით ისეთ მოაზროვნეთა გავლენით, როგორიცაა ედუარდ ბერნშტაინი, რომელმაც რევოლუციაზე უარი თქვა და კაპიტალიზმთან თანაარსებობის მნიშვნელობას ხაზი გაუსვა.

სოციალიზმის ძირითადი პრინციპებია თავისუფლება, თანასწორობა და სოლიდარობა. მისი მიზნებია:

- სამართლიანი საზოგადოების ჩამოყალიბება თანდათანობითი რეფორმებით და არა რევოლუციით.
- შრომის უფლებების დაცვა, საყოველთაო ჯანდაცვა, განათლება და სოციალური უზრუნველყოფა.

სოციალიზმს ახასიათებს:

- დემოკრატია ყველა სისტემას უნდა განაგებდეს: ეკონომიკურს, სოციალურს, პოლიტიკურსა და კულტურულს
- ეკონომიკური დემოკრატია — შერეული ეკონომიკა, რომელიც აერთიანებს საკუთრების კერძო და საჯარო მფლობელობის ფორმებს, რომლის სამართლიანობასაც სახელმწიფოს რეგულაციები უზრუნველყოფენ.

სოციალიზმის ღირებულებებს შორისაა:

- შრომის უფლებები—უსაფრთხო სამუშაო პირობები, ანაზღაურებადი შვებულება და პროფკავშირის დაცვა.
- ეთნიკური, გენდერული, სოციალური და ა. შ. თანასწორობა და დისკრიმინაციის აღმოფხვრა.
- მუშებს, დამსაქმებლებს, ხელისუფლებასა და მოქალაქეთა შორის თანამშრომლობა-სოციალური პარტნიორობა.

სოციალიზმის პოლიტიკური სტრუქტურა:

- მრავალპარტიული დემოკრატია და კოალიციური მთავრობები.
- დიქტატურისა და ერთპარტიული მმართველობის მიმართ წინააღმდეგობა.
- ადამიანის უფლებები, მედიის თავისუფლება და კანონის უზენაესობა.

მსოფლიოში დღესდღეისობით 80-ზე მეტი სოციალურ-დემოკრატიული პარტია ფუნქციონირებს, რომელთა დიდ ნაწილს ან ძალაუფლება უკავია, ან ხელისუფლების კოალიციებშია, მაგალითად, გერმანიაში, გაერთიანებულ სამეფოში, საფრანგეთში, შვედეთში, ნორვეგიაში, ავსტრალიასა და მისთ. ამ პარტიებმა ჩამოაყალიბეს თანამედროვე სოციალური კეთილდღეობის სახელმწიფოები და აქტიურად მოუწოდებენ მშვიდობისკენ, სტაბილურობისა და პროგრესისკენ.

5) ნაციონალიზმი

ნაციონალიზმი არის პოლიტიკური იდეოლოგია, რომელიც უპირატესობას ანიჭებს ერის ინტერესებსა და იდენტობას. მას აქვს სამი ძირითადი სახე:

1. **სახელმწიფო ნაციონალიზმი** – თანაბარ ყურადღებას ამახვილებს ყოველი მოქალაქის ინტერესზე, განურჩევლად ეთნიკურობისა, როგორც გაერთიანებული სახელმწიფოს ნაწილი (სხვა სიტყვებით, ქვეყნის ყოველი მოქალაქე ქმნის ერთ პოლიტიკური ერს).
2. **კულტუროლოგიური ნაციონალიზმი** – ყურადღებას ამახვილებს საზიარო ეროვნულ კულტურაზე, ენასა და ტრადიციებზე. ხალხი ერთბას კულტურით გრძნობს (მაგ., ქართული იდენტობა და საქართველოს კულტურა).
3. **ეთნიკური ნაციონალიზმი** – მიზნად ისახავს ერთ ეთნიკური ჯგუფის დომინანტობას ან განსაკუთრებულ სტატუსს სხვებთან შედარებით (მაგ., ნაციისტური იდეოლოგია გერმანიაში).

სახელმწიფო ნაციონალიზმი მსოფლიოში ყველაზე გავრცელებული ფორმაა, თუმცა ყოველ ქვეყანას საკუთარი ვერსია აქვს. ეთნიკურ ნაციონალიზმის ტიპს მიეკუთვნება რასიზმის თეორიას, ხოლო კულტურული ნაციონალიზმი გვხვდება პან-იდეოლოგიებში, მაგალითად, პანსლავიზმი, პანისლამიზმი, პანთურქიზმი და ა.შ.

6) ფაშიზმი

ფაშიზმი არის ულტრა-მემარჯვენელი იდეოლოგია, რომელიც აღმოცენდა მე-20 საუკუნეში, მისი ძირითადი მახასიათებლებია:

- ძლიერი, ქარიზმატული ლიდერის (ბელადის) რწმენა
- სახელმწიფო იძულებითი აპარატის ყველა უკიდურესი ფორმა საზოგადოების სამართავად

- დემოკრატიისა და ინდივიდუალური უფლებების უარყოფა
- ეროვნული ინტერესების ყველაზე და ყველაფერზე წინ დაყენება
- ექსტრემალური ნაციონალიზმი (შოვინიზმი) და ყველა დანარჩენი იდეოლოგიებისა თუ ინსტიტუტების სიძულვილი

ფაშიზმი მხარს უჭერს სახელმწიფოს სრულ კონტროლს, მილიტარიზმსა და სრულ მორჩილებას თავისუფლები ნაცვლად.

7) ტექნოკრატია

ტექნოკრატია არის იდეა, რომ საზოგადოება უნდა მართონ მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის სპეციალისტებმა, და არა ტრადიციულმა პოლიტიკოსებმა. ძირითადი მახასიათებლებია:

- ტექნოლოგიური და სამეცნიერო პროგრესი
- ტექნოკრატების მმართველობა, ნაცვლად პოლიტიკური პარტიებისა
- ტრადიციული იდეოლოგიური კონფლიქტების უარყოფა

ტექნოკრატია წარმოშობს შემდეგ კონცეფციებს:

- მენეჯერთა რევოლუცია – როცა პროფესიონალები, და არა კაპიტალის მფლობელები, განაგებენ ძალაუფლებას
- მერიტოკრატია – როცა სოციალური როლები მინიჭებულია უნარისა და განათლების მიხედვით

8) პოპულიზმი

სიტყვა პოპულიზმი მომდინარეობს ლათინურიდან *populus*, რაც ნიშნავს „ხალხს“. ამ იდეოლოგიის არსია ხალხის სურვილების წინ წამოწევა, ნაცვლად კორუპტირებული ელიტისა.

ისტორიულად, პოპულიზმი დაიწყო გვიან მე-19 საუკუნესა და ადრეულ მე-20 საუკუნეში (მაგ, ნაროდნიკული მოძრაობა რუსეთში). დღესდღეისობით, პოპულიზმი ხშირად ახასიათებს ხახლისთვის პირობების მიცემა მხარდაჭერის მოსაპოვებლად, მაშინაც კი, როდესაც ეს პირობები მეტისმეტად არარეალისტურია. პოპულისტები ადამიანებს იმას ეუბნებიან, რისი გაგონებაც სურთ, რითაც ხმის მოპოვებას ცდილობენ, მაშინაც კი, თუკი ამ პირობების შესრულებას არ აპირებენ.

5. დემოკრატიის მოდელები

დემოკრატია მმართველობის ისეთი ფორმაა, რომელშიც ძალაუფლება ეკუთვნის უშუალოდ ხალხს ან მათ წარმომადგენლებს. დემოკრატიის ძირითადი მოთხოვნილებებია არჩევნები და

არჩეული ხელისუფლების მმართველობის მოკლევადიანობა. იგი მოიცავს უფლებებისა და თავისუფლებების ფართო სპექტრს, რომლებიც ენიჭება ყოველ ინდივიდს, განურჩევლად სქესისა, რასისა, ეთნიკურობისა, რელიგიისა, სოციალური სტატუსისა და იდეოლოგიისა.

დემოკრატიის ტიპები:

- კლასიკური დემოკრატია: ეს მოდელი მომდინარეობს ძველი ბერძნული ქალაქ-სახელმწიფოებისგან, როგორიცაა, მაგალითად, ათენი, სადაც ხალხი უშუალოდ მონაწილეობდა გადაწყვეტილებების მიღებაში. იგი ეფუძნებოდა ხალხის მმართველობას.
- დამცავი დემოკრატია: განვითარდა მე-17-18 საუკუნეებში. ეს მოდელი ნაკლებ ყურადღებას ამახვილებდა ჩართულობაზე და მისი პრიორიტეტი ხელისუფლების ძალაუფლების გაკონტროლება იყო, რათა მოქალაქეთა თავისუფლება და უფლებები უზრუნველყოფილიყო.
- ხელშემწყობი დემოკრატია: ჟან-ჟაკ რუსოს ნააზრევით შთაგონებული თანამედროვე მოდელი, რომელიც ინდივიდუალურ ჩართულობასა და თავისუფლებაზე ამახვილებს ყურადღებას. ახალისებს აქტიურ მონაწილეობას და პიროვნულ ზრდას.
- სახალხო დემოკრატია: დაკავშირებულია საბჭოთა სტილის რეჟიმებთან. ეს მოდელი ხაზს უსვამს კლასებს შორის ძალაუფლების განაწილებას და მეტ ყურადღებას ამახვილებს ეკონომიკურ განვითარებაზე, ვიდრე პოლიტიკური უფლებებზე.

დემოკრატია გულისხმობს არა მხოლოდ თავისუფალ არჩევნებს, აგრეთვე სამართლიან სასამართლო სისტემას, დამოუკიდებელ მედიასა და ადამიანთა უფლებების დაცვას. ეს ფაქტორი განსაზღვრავს, თუ რამდენად დემოკრატიულია ქვეყანა.

დემოკრატიული ქვეყნების მაგალითია: აშშ (ძლიერი კონსტიტუცია, თავისუფალი არჩევნები, ძალაუფლებათა განაწილება), კანადა (ძლიერი საკანონმდებლო სისტემა და სიტყვის თავისუფლება) და გერმანია (ფედერალური სისტემა, დამოუკიდებელი სასამართლოები და მოქალაქეთა ჩართულობა).

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუცია მიღებულ იქნა 1921 წლის 21 თებერვალს. იგი შეიქმნა მძიმე და რთულ პერიოდში, გამოწვეული საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს კონფლიქტით, რამაც პროცესზე გავლენა იქონია.

6. სახელმწიფოს ტიპოლოგია

პლურალისტური სახელმწიფო: ქვეყანა, სადაც სხვადასხვა სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური ჯგუფები თანაარსებობენ და მმართველობაში მონაწილეობენ.

პლურალიზმის მახასიათებლებია:

- სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება: მოქალაქეებს აქვთ აზრის გამოთქმის, მთავრობის გაკრიტიკებისა და პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მიღების უფლება.
- ეთნიკური და რელიგიური მრავალფეროვნება: სხვადასხვა ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული ჯგუფების უფლებები აღიარებულია და დაცულია. პლურალისტური სახელმწიფო ახალისებს მოქალაქეთა ჩართულობას სახალხო პროცესებში.

კაპიტალისტური სახელმწიფო: ქვეყანა, რომელშიც ეკონომიკა კაპიტალიზმს ემყარება. ეს ნიშნავს, რომ ბიზნესთა, ვაჭრობათა და ფინანსთა უმეტესობა კერძო პირების განკარგულებაშია და მოქმედებენ ბაზრის პრინციპებით. ძირითადი მახასიათებლებია:

- კერძო საკუთრება: ბიზნესი, მიწა და კაპიტალი ძირითადად კერძო პირთა და კომპანიათა საკუთრებაა.
- ბაზრის თავისუფლება: საქონლისა და სერვისთა ფასი მოთხოვნა-მიწოდებაზეა დამოკიდებული..
- კონკურენცია: ბიზნესთა შორის არსებული კონკურენცია პროდუქტისა და სერვისების განვითარება-დახვეწას იწვევს.

კაპიტალისტური სახელმწიფო ინოვაციასა და ეკონომიკურ ზრდას იწვევს, თუმცა მას ხშირად აკრიტიკებენ ეკონომიკური უთანასწორობისა და კორპორაციული ზეგავლენის გამო.

ლევიათანი სახელმწიფო: თომას ჰობსის 1651 წლის ნაშრომზე „ლევიათანი“ დაფუძნებული სისტემა. განიხილავს ძალაუფლებრივ სახელმწიფოს, რომელიც განკარგავს საზოგადოების ყოფის ყოველ ასპექტს, რათა შენარჩუნდეს წესრიგი და აღმოიფხვრას ქაოსი. ძირითადი მახასიათებლებია:

- ძლიერი ცენტრალური ხელისუფლება: მთავრობას აქვს სრული ძალაუფლება და აკონტროლებს ყველა სფეროს, მათ შორის ეკონომიკას, პოლიტიკასა და თავდაცვას.
- ძალადობის მონოპოლია: სახელმწიფოს აქვს ექსკლუზიური კონტროლი ძალადობაზე (სამხედრო, პოლიცია, საკანონმდებლო სისტემები).
- პიროვნული უფლებების შეზღუდვა: ინდივიდუალური თავისუფლებები საზოგადოების უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად შეიძლება შეიზღუდოს.

პატრიარქალური სახელმწიფო: სისტემა, სადაც მამაკაცები, განსაკუთრებით ხანდაზმულები, ფლობენ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ძალაუფლებას. ამ სისტემას ვხვდებით ისეთ საზოგადოებებში, სადაც კანონები და კულტურული ნორმები მამაკაცებს ანიჭებენ უპირატესობას. ძირითადი მახასიათებლებია:

- სამართლებრივი უთანასწორობა: კანონები უპირატესობას მამაკაცებს ანიჭებენ, მაგალითად, ქორწინებაში ან მემკვიდრეობაში.

- სოციალური და ეკონომიკური როლები: ქალთა როლები ოჯახსა და დიასახლისობაზეა კონცენტრირებული, ხოლო მამაკაცები ეკონომიკურ და სახალხო მოვალეობებს იკისრებენ.
- რელიგიური და კულტურული გავლენა: პატრიარქალური სტრუქტურები ხშირად მჭიდრო კავშირშია რელიგიურ და ტრადიციულ მსოფლმხედველობებთან, რომლებიც მამაკაცთა სიძლიერესა და ქალთა დამორჩილებას მოიცავს.

7. სახელმწიფოს როლი გლობალიზაციის ეპოქაში

გლობალიზაცია სახელმწიფოებსა და ერებს დიდი საფრთხის წინაშე აყენებს. ეს პროცესია, როდესაც მსოფლიოს ერთ წერტილში მიმდინარე მოვლენას მსოფლიოს მეორე წერტილში ადამიანების ცხოვრებაზე დიდი ზეგავლენა აქვს. ამის მაგალითია გლობალური ეკონომიკა, როდესაც ქვეყნები კაპიტალის მიმოქცევაზე კონტროლს კარგავენ.

შედეგად, მრავალ სახელმწიფოს ებღუდება საკუთარი ეკონომიკის განკარგვის შესაძლებლობა. ეროვნული ეკონომიკური სტრატეგიები გლობალურ კონტექსტში ვეღარ ფუნქციონირებენ. ეს იწვევს სოციალური პოლიტიკის დაკნინებას, რის შედეგადაც ქვეყნები გადასახადებსა და ხელფასებს ამცირებენ, რათა კონკურენცია გაუწიონ ზრდად საერთაშორისო ასპარეზს.

ამასთანავე, გლობალიზაციის შედეგად სახელმწიფოებს უჭირთ მულტიეროვნული კომპანიების კონტროლი. ამ კორპორაციებს მარტივად შეუძლიათ სერვისებისა და ინვესტიციების მსოფლიოს მასშტაბით გადაადგილება. პოლიტიკური გლობალიზაცია ზეგავლენას ასევე ახდენს საერთაშორისო ორგანიზაციებზე, როგორებიცაა გაერო, ევროკავშირი, ნატო, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია. ევროკავშირში სახელმწიფოს ძალაუფლება შემცირებულია, ვინაიდან გადაწყვეტილებები მიიღება არა ეროვნულ, არამედ ევროპულ დონეზე.

არსებობს მოსაზრება, რომ გლობალიზაცია სახელმწიფოს ძირფესვიან გარდაქმნას იწვევს. სუვერენიტეტი, ტრადიციული გაგებით, უჩინარდება. დღესდღეობით სახელმწიფოები ფუნქციონირებენ „სუვერენიტეტის შემდგომ“ პირობებში, ღია საზღვრებითა და საერთაშორისო ურთიერთობებით.

მიუხედავად ამისა, ეს არ ნიშნავს, რომ სახელმწიფოები გაუჩინარდებიან. ამის ნაცვლად ახალი სახეები შეიძლება აღმოცენდეს, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებენ კონკურენციასა და გლობალური ეკონომიკის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე. დღეს უკვე მიმდინარეობს განათლებისა და პროფესიული გადამზადების განვითარება მოწინავე ტექნოლოგიურ ეკონომიკაში წარმატების მისაღწევად, რითაც ძლიერდება ბაზრის მზადყოფნა

ახალი გამოწვევების წინაშე, გადაიჭრება საზოგადოებრივი პრობლემები და ნარჩუნდება სოციალური მორალეები.

პოლიტიკური გლობალიზაციას შეუძლია სახელმწიფოს ძალაუფლების როგორც შემცირება, ასევე გაზრდა. წარმოიშვა „გაერთიანებული სუვერენიტეტის“ კონცეფცია, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოები ძლიერდებიან საერთაშორისო თანამშრომლობით. გაეროს მინისტრების საბჭო ამის მაგალითია, ვინაიდან გადანაცვებულებებს ყოველი წევრი სახელმწიფოსთვის იღებენ

ადგილობრივ მმართველობაში სახელმწიფოებს დეცენტრალიზაციის საფრთხე ემუქრებათ. ეს ნიშნავს, რომ ძალაუფლება გადადის ეროვნულიდან ადგილობრივ მმართველობაში, რომელიც, თავის მხრივ, კიდევ უფრო მცირე ჯგუფებად ნაწილდება. დროთა განმავლობაში, ადგილობრივი პოლიტიკის როლი მთელს მსოფლიოში გაიზარდა.

8. ნაციონალიზმის ნაირსახეობა

ნაციონალიზმი არის იდეა, რომ ერი ან ხალხი საზოგადოების საძირკველია, და მისი ინტერესები ყველაფერზე წინ უნდა იდგეს. იდეოლოგია წარმოიშვა საფრანგეთში 1793 წლის რევოლუციის შემდეგ და მე-19 საუკუნეში ევროპის მასშტაბით გავრცელდა.

ნაციონალიზმის განსხვავებული სახეები არსებობს:

ლიბერალური ნაციონალიზმი: ეს აერთიანებს ნაციონალიზმსა და ლიბერალურ ღირებულებებს, როგორიცაა პიროვნული თავისუფლება, დემოკრატია და ადამიანის უფლებები. იგი მხარს უჭერს ეროვნულ თვითგამორკვევას, თუმცა პროცესში არ უნდა დაირღვეს ღირებულებები. ეწინააღმდეგება აგრესიულ ან ექსკლუზიურ ნაციონალიზმს.

ძირითადი მახასიათებლები: ეროვნული თვითგამორკვევა, ტოლერანტობა, კანონის უზენაესობა.

კონსერვატიული ნაციონალიზმი: ხაზს უსვამს ტრადიციულ ღირებულებებს, ნაციონალურ იდენტობასა და სუვერენიტეტს. აფასებს კულტურულ ერთიანობასა და ისტორიულ მემკვიდრეობას, ხშირად ეწინააღმდეგება გლობალიზაციას.

ძირითადი მახასიათებლები: ეროვნული ერთიანობა, პატრიოტიზმი, ძლიერი ხელისუფლება და წესრიგი.

ექსპანსიონისტური ნაციონალიზმი: მიისწრაფვის ტერიტორიული გაფართოებისა და ზრდადი ეროვნული ძალაუფლებისკენ მილიტარიზმისა და იმპერიალიზმის მეშვეობით. არის აგრესიული ფორმის და ხშირად ბადებს კონფლიქტებს.

ძირითადი მახასიათებლები: ტერიტორიული ექსპანსია, მილიტარიზმი, ძალაუფლების კონცენტრაცია.

ანტი-კოლონიალური ნაციონალიზმი: წარმოიქმნება კოლონიალური კანონის წინააღმდეგობის დროს და მიზნად ისახავს ეროვნულ დამოუკიდებლობას. ყურადღებას ამახვილებს კულტურულ იდენტობასა და კოლონიალური ექსპლუატაციის დასრულებისთვის ბრძოლაზე.

ძირითადი მახასიათებლები: დამოუკიდებლობა, სოციალური და ეკონომიკური თანასწორობა.

საქართველოში ნაციონალიზმმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქვეყნის ისტორიაში, განსაკუთრებით დამოუკიდებლობის მოპოვებაში. 1918 წელს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, საქართველო საბჭოთა რუსეთმა 1921 დაიპყრო და სსრკ-ს ნაწილი მომდევნო 70 წელი დარჩა.

1991 წელს საქართველომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და ზვიად გამსახურდია პრეზიდენტად დაინიშნა. მისი პრეზიდენტობის დრო ნაციონალიზმმა უფრო რადიკალური ხასიათი შეიძინა, რამაც გამოიწვია სამოქალაქო კონფლიქტი.

დღეს ქართული ნაციონალიზმი მხარს უჭერს დემოკრატიას, დასავლურ ღირებულებებს, პლურალიზმს, სამოქალაქო საზოგადოებასა და ადამიანის უფლებებს.

9. პოლიტიკური კულტურა, თვითგამორკვევა და ლეგიტიმურობა

პოლიტიკა ადამიანის რწმენის, ღირებულებებისა და საზოგადოების ორგანიზების შეხედულებებით ფორმირდება. ჩვენთვის ხშირად უფრო მნიშვნელოვანია, რა მოლოდინები გვაქვს მთავრობისგან და როგორ ვხედავთ მის როლს, ვიდრე თავად პოლიტიკური რეალობები. პოლიტიკური კულტურის კონცეფცია მოიცავს ადამიანთა იმ მოსაზრებებისა და ღირებულებების ერთობლიობას, რომლებიც ეხება პოლიტიკასა და მმართველობას.

მთავრობის ლეგიტიმურობასთან დაკავშირებით ჩნდება შეკითხვები: არის თუ არა პოლიტიკური წყობა სამართლიანი? აქვს თუ არა არსებობის უფლება? პოლიტიკური ლეგიტიმურობა სტაბილურობისა და გადარჩენისთვის აუცილებელია, და იგი უზრუნველყოფს მთავრობის არსებობის გაგრძელებას.

მოაზროვნეები, როგორებიც არიან ბერკი, მარქსი და ჰერდერი, აღიარებდნენ, რომ ღირებულებები და ტრადიციები საზოგადოებათა სტაბილურობაში უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ამას „პოლიტიკურ კულტურას“ არ უწოდებდნენ.

ტერმინი „პოლიტიკური კულტურა“ ფართოდ გავრცელდა მხოლოდ 1950-60-იან წლებში, განსაკუთრებით ალმონდისა და ვებრა ნაშრომით, რომლებმაც შეისწავლეს ხუთი ქვეყნის

პოლიტიკური კულტურა (აშშ, გაერთიანებული სამეფო, გერმანია, იტალია და მექსიკა). მათმა კვლევამ ცხადყო ისეთი პოლიტიკური სისტემის მნიშვნელობა, როგორიც ასახავდა ადამიანთა თანხმობასა თუ უთანხმოებას ძალაუფლების სტრუქტურის მიმართ.

მოგვიანებით, ნეო-მარქსისტმა თეორეტიკოსებმა, როგორებიც არიან ჰაბერმასი და კლაუს ოვე, ლეგიტიმურობის მექანიზმებს გაუსვეს ხაზი, რომ კაპიტალიზმი უზრუნველყოფს დემოკრატიული პროცესების წარმართვას, მულტიპარტიულ სისტემებსა და რეფორმებს..

1980-90-იან წლებში პოლიტიკური ცვლილებები ლეგიტიმურობის კრიზისისა და მთავრობის დატვირთვის შედეგად მიიჩნეოდა. პირადი პასუხისმგებლობის იდეა წინ წამოიწია, რითაც მთავრობებმა კეთილდღეობისა და ეკონომიკური საკითხების ტვირთი ინდივიდებს გადაჰკიდეს.

10. პოლიტიკური პარტიები და საარჩევნო სისტემები

პოლიტიკური პარტია არის ორგანიზაცია, რომელიც იქმნება პოლიტიკური ძალაუფლების მოსაპოვებლად, როგორც წესი, არჩევნების გზით. პარტიათა უმეტესობა წარმოადგენს კონკრეტულ იდეოლოგიას, თუმცა შეიძლება არსებობდეს განსხვავებული ინტერესების ჯგუფებთა კოალიციებიც.

მარტივი გაგებით, პოლიტიკური პარტია არის მოქალაქეთა ჯგუფი, რომლებიც იზიარებენ საერთო შეხედულებებს საზოგადოებრივ პრობლემებზე და ერთიანდებიან ძალაუფლების მოსაპოვებლად, რათა თავიანთი იდეები ძალაში მოიყვანონ. არჩევნებისა და სხვა კანონიერი ხერხებით პარტიები ადამიანებს ეხმარებიან პოლიტიკური სურვილების გამოხატვასა და გადაწყვეტილების მიღების მონაწილეობაში.

ისტორიულიად, პოლიტიკური პარტიები აღმოცენდა მონათმფლობელურ და ფეოდალურ საზოგადოებებში, სადაც განსხვავებული სოციალური ჯგუფები ცდილობდნენ გავლენა ან კონტროლი მოეპოვებინათ. მაგალითად, მე-17 საუკუნის ინგლისში ორი პოლიტიკური ჯგუფი—ვიგები და ტორები—შეიქმნა, რომელთაც თანამედროვე პარტიების წინამორბედებად მიიჩნევენ. გაერთიანებულ სამეფოში პირველი ოფიციალური პოლიტიკური პარტია, ლიბერალური პარტია, ჩამოყალიბდა 1877 წელს.

საქართველოში პოლიტიკური პარტია არის მოქალაქეთა ნებაყოფლობითი გაერთიანება, რომელსაც საფუძვლად უდევს საზიარო შეხედულებები და მიზნები. ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია შექმნას ან შეუერთდეს პარტია—ეს კონსტიტუციური უფლებაა. თუმცა პარტიები ვერ მოუწოდებენ ძალადობისკენ, დაამხონ მთავრობა ან ხალხი ერთმანეთს დაუპირისპირონ. ასეთი პარტიები საქართველოს კანონმდებლობით აკრძალულია.

საარჩევნო სისტემა არის კანონთა და წესთა ერთობლიობა, რომლის მიხედვითაც ირჩევენ წარმომადგენლებს, მაგალითად, პარლამენტს, პრეზიდენტს ან ადგილობრივ თვითმმართველობას.

უფრო ზოგადად, იგი მოიცავს კანონებსა და პროცედურებს, რომლებიც განსაზღვრავს როგორ უნდა ჩატარდეს არჩევნები. არსებობს სამი ძირითადი სახე:

- მაჟორიტარული სისტემა: ყველაზე მეტის ხმის მქონე კანდიდატი იმარჯვებს (მაგალითად, ერთ რაიონში ერთი დეპუტატის ამორჩევა).
- პროპორციული სისტემა: პარტიები იღებენ იმდენ ადგილს, ხმათა რამდენი პროცენტის მოიპოვეს.
- შერეული სისტემა: აერთიანებს მაჟორიტარული და პროპორციული სისტემის მეთოდებს.

11. საკანონმდებლო ხელისუფლება

კონსტიტუცია არის ქვეყნის მთავარი კანონი. იგი განსაზღვრავს, როგორ უნდა ფუნქციონირებდეს სახელმწიფო, რა უფლებები და პასუხისმგებლობები გააჩნიათ მოქალაქეებს და როგორ არიან დაკავშირებული სახელმწიფო და ინდივიდები.

ვერცერთი სხვა კანონი გადააბიჯებს კონსტიტუციას. კონსტიტუციაში ხაზგასმულია:

- ვინ განაგებს ქვეყანას და როგორ
- როგორ არის დაცული ადამიანის უფლებები
- როგორ ფუნქციონირებენ ინსტიტუტები, როგორიცაა პარლამენტი, მთავრობა და სასამართლო

მოკლედ რომ ვთქვათ, კონსტიტუცია ამყარებს ლეგალურ და პოლიტიკურ სტრუქტურას წესრიგისთვის, უფლებებისთვისა და დემოკრატიული სახელმწიფოს სამართლიანობისთვის.

საკანონმდებლო ხელისუფლება არის ხელისუფლების ნაწილი, რომლის მოვალეობაა კანონების შედგენა. დემოკრატიულ ქვეყნებში, როგორც წესი, ეს როლი პარლამენტს აკისრია, რომელიც შედგება ხალხის მიერ არჩეული დეპუტატებისგან.

ისტორიულად, იგი წარმოიშვა შუა საუკუნეებში მეფეთა მრჩეველთა სახით. დროთა განმავლობაში, როცა მონარქებმა კონტროლი დაკარგეს, პარლამენტებმა დამოუკიდებლობა მოიპოვეს და დაიწყეს პოლიტიკის აქტიური ფორმირება.

დღეს საკანონმდებლო ძალაუფლება:

- ქმნის კანონებს;

- თვალს ადევნებს ხელისუფლების ქმედებებს;
- წარმოაჩენს ხალხის სურვილს

მართლმსაჯულება მიემართება სასამართლო სისტემას, რომელიც იცავს სამართალს და უზრუნველყოფს კანონის დაცვას. მარტივად რომ ვთქვათ, თუკი ვინმე კანონს დაარღვევს ან ვინმეს ავნებს, სასამართლო ამ საქმეს გამოიძიებს და გადაწყვეტს, ვინ არის მართალი. გადაწყვეტილების მიხედვით, დამნაშავე დაისჯება ან მსხვერპლს კომპენსაცია მიეცემა.

საქართველოში მართლმსაჯულებას ახორციელებენ **ზოგადი იურისდიქციის სასამართლოები**. ისინი:

- იძიებენ დანაშაულებს და ადგენენ, არიან თუ არა პირები დამნაშავეები;
- წყვეტენ სამოქალაქო დავებს (მაგ., საკუთრება, ოჯახი, ფული)
- დამნაშავეებს უწესებს ჯარიმებს, უფარდებს პატიმრობას, და ა.შ.

მართლმსაჯულება განასახიერებს, თუ როგორ იცავს ხელისუფლება სამართლიანობასა და კანონის უზენაესობას.

12. აღმასრულებელი ხელისუფლება

აღმასრულებელ ხელისუფლებას ევალება ქვეყნის ყოველდღიური მართვა და კანონების აღსრულების უზრუნველყოფა. **საკანონმდებლო ხელისუფლება**, როგორიცაა პარლამენტი, კანონებს ქმნის, ხოლო აღმასრულებელი ხელისუფლების—რომელიც მოიცავს მთავრობას, პრეზიდენტსა და მინისტრებს—საქმეა მათი ჩანერგვა და სწორად შესრულება.

თუკი რომელიმე კანონის ამოქმედების შესახებ უთანხმოება ან განურკვევლობა წარმოიშვა, **სასამართლო ხელისუფლება** ამ პრობლემას გადაჭრის. აღმასრულებელი ხელისუფლება კანონებს თავად არ ქმნის, თუმცა გამოსცემს წესებს—**კანონქვემდებარე აქტებს**,— რომელთა მიზანია პრაქტიკაში კანონთა შესრულების მეთოდის დაკონკრეტება.

მაგალითად, თუ პარლამენტმა დაამტკიცა კანონი, რომელიც უსაფრთხოების ნორმების დარღვევისთვის სასჯელს აწესებს, აღმასრულებელი ხელისუფლება, მაგალითად, შინაგან საქმეთა სამინისტრო (შსს), გამოსცემს განკარგულებებს, თუ როგორ უნდა იმოქმედონ პოლიციელებმა ამ კანონის შესასრულებლად. ზოგიერთ ქვეყანაში აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ შეიძლება ასევე გამოსცეს დეკრეტები ან წამოაყენონ ახალი კანონები, რითაც იზრდება საკანონმდებლო ზეგავლენა.

კანონების აღსრულების გარდა, აღმასრულებელ ხელისუფლებას მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ფუნქციები გააჩნია და ასრულებს პოლიტიკისა და მმართველობის ცენტრალურ როლს:

- **სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელება:** ახორციელებს პოლიტიკურ პროგრამას ისეთ დარგებში, როგორიცაა ეკონომიკა, სოციალური მომსახურებები (ჯანდაცვა, განათლება), და უსაფრთხოება.
- **კანონშემოქმედებითი ინიციატივა:** შეუძლია ახალი კანონპროექტების შემოთავაზება.
- **.საერთაშორისო ურთიერთობების წარმართვა:** განაგებს დიპლომატიურ ურთიერთობებს, ხელს აფორმებს ხელშეკრულებებს, წარადგენს ქვეყანას საერთაშორისოდ.
- **მმართველობითი სტრატეგიების დანერგვა:** ქმნის გრძელვადიან გეგმას ეკონომიკური განვითარებისთვის, ინფრასტრუქტურისა და ტექნოლოგიური წინსვლისთვის.
- **პოლიტიკური პასუხისმგებლობა და ანგარიშვალდებულება:** პასუხისმგებელია პარლამენტის ან საზოგადოების წინაშე, განმარტავს ქმედებებს და პასუხისმგებლობას იღებს შედეგებზე.
- **კრიზისების მართვა და სტაბილურობის უზრუნველყოფა:** პოლიტიკურად მძიმე სიტუაციებში, მაგალითად, ომებში, პანდემიებში ან ეკონომიკურ კრიზისებში, აღმასრულებელი ხელისუფლება მოქმედებს სწრაფად, რათა შეინარჩუნოს სტაბილურობა და საზოგადოების უსაფრთხოება.